

El personatge

Àngel Servet i Martí neix l'1 d'octubre de 1920 al núm. 1 del carrer de les Barreres. Fill d'una família humil, on no manquen els contratemps (primer moren, de ben menuts, dos germans seus, i després, quan ell té set anys, mor la seva mare), fa els primers estudis al col·legi del senyor Amadeu Miralles i Bonvehí, del carrer de Talamanca. Als onze anys va a l'Escola Preparatòria d'Ingrés a l'Institut, que tot just s'estrena. Fa el batxillerat, per bé que l'ha de deixar, per circumstàncies familiars, un cop aprovat el tercer curs.

Durant la guerra passa a treballar a Correus; als 17 anys ha d'incorporar-se a l'exèrcit —pertany a la cèlebre *lleua del biberó*—; després de l'entrada de les tropes vencedores, no s'escapa d'un mes al camp de concentració de Cervera. Quan en surt, es troba sense feina, ja que, per un decret especial, hom no reconeix cap dret laboral als qui durant la contesa han ingressat en cossos de l'Estat. Després de força dificultats, troba feina, l'agost de 1940; als Ferrocarrils Catalans.

Fidel a la llengua nacional, comença a fer —d'amagat, és clar— algunes classes de català. Forma part de la Junta Directiva del *Centre Excursionista de la Comarca de Bages* com a president de la secció de Literatura i Publicacions i vocal de la de Biblioteca i Col·leccions. Per una bona temporada és cantaire de l'*Orfeó Manresà*. Mentrestant, aprèn l'esperanto, que li serveix per a relacionar-se amb gent de diversos països, en una època en què això no és massa fàcil. Membre d'*Internacia Esperanto Ligo* —més tard fusionada amb *Universala Esperanto Asocio*—, n'és vice-delegat a Manresa i, posteriorment, delegat a Olesa de Montserrat. El 1947 participa en la fundació de *Lingua Club*. Empès per un afany inquiet, es lliura a l'estudi de l'anglès.

L'any 1949 es casa i se'n va a viure fora de Manresa, però no es desvincula pas de les tasques que l'apassionen, ans al contrari, alterna la professió amb l'ensenyament, no sols de la nostra llengua, sinó també de l'anglès i el francès, amb traduccions, i amb la correcció de textos catalans.

L'any 1959 ha de sotmetre's a una delicada operació d'ulls; al cap de tretze mesos, un accident fortuït, que es complica més del compte, el mena fins a les portes de la mort: se'n surt, però ha de sofrir l'amputació d'una cama.

El 1963 torna a Manresa. Estableix lligams amb el *Centre d'Estudis Francesc Eiximenis*, predecessor de l'actual *Omnium Cultural* per als quals fa cursos per correspondència i col·labora en els exàmens periòdics per al professorat de català.

Home d'extraordinària cultura, la dedicació vocacional a l'idioma propi li ha servit de base per a introduir-se en l'estudi d'altres llengües i per a poder furgar constantment en l'apassionant camp de la lingüística i la filologia. Però aquestes inquietuds són compartides amb les que li ofereixen la geografia, la història i tot allò que afecta, no solament als Països Catalans, sinó encara tota la humanitat. No és estrany, doncs, que se senti tan vinculat a les coses de la seva Manresa.

Dialogant amb... (1)

Àngel Servet i Martí:

L'Àngel Servet té el do de fer-se apreciar per tots els qui el coneixen. Amb la seva desbordant simpatia i senzillesa, amb el seu tracte exquisit, amb el seu català correctíssim, amb la seva dicció claríssima, amb el seu catalanisme a flor de pell, deixa un record excel·lent a tots aquells amb qui s'ha relacionat alguna vegada.

Home d'una integritat total, nacionalista de soca-rel, manresà per complet, ha estat treballant tossudament, incansablement, per la represa del país, essent un dels capdavanters en la lluita per salvar els mots i retornar el nom de cada cosa.

Aquell ambient cultural de la república

Sr. Servet, aquest afany per aprendre tants idiomes, l'interès per la història del país i de la ciutat, aquesta dèria d'estudiar, de conèixer tantes coses, això ja deu ser una cosa congènita, oi?

Bé, qui sap! Una mica potser sí perquè de petit ja m'agradava de fullejar diaris, revistes, llibres, el que fos... Recordo que quan anava a estudi a cal senyor Miralles, un dels llibres que teníem era la *Història de Manresa* d'en Sarret i Arbós, que em va fer agafar molt interès per la ciutat. Sí, jo sempre he estat un eanmorat, per exemple, dels carrers antics de Manresa. Ja de molt jovenet em plaia molt d'anar-me'n a donar un volt pel barri antic, per la plaça Major, la baixada del Pòpul, la baixada dels jueus... i em fascinava el caràcter que hi dueien acumulat. Era un afecte per tot el que era la meua ciutat, pel seu passat. Em penso que n'havia arribat a conèixer les pedres i tot.

I si trepitjant la ciutat vaig començar a estimar-la, trepitjant el país també vaig començar a estimar-lo. Sí, perquè el meu pare se me'n duia a fer excursions. Era un home que s'embaïllava amb qualsevol cosa. No era cap erudit, però tenia una voluntat extraordinària per aprendre. Ell en guadia com un infant i contagiava aquest gaudi als altres. Per això puc dir que, efectivament, aquest interès per les coses del país, la geografia, la història, l'arquitectura, l'arqueologia... ja em ve de jovenet. Ben aviat vaig sentir aquestes coses com a meves. Es allò que deia lord Avebury: *Jo sóc part de tot el que he vist*.

Es un temps que coincideix amb la proclamació de la República i l'establiment de l'autonomia i amb la progressiva normalització cultural que se'n deriva.

Sí, fou un autèntic renaixement cultural del nostre país, que jo vaig viure, tot i la meua curta edat, amb força intensitat. Considero que l'ambient cultural de llavors era molt sòlid, molt sà. Anàvem de cara a la plenitud. Realment, en molts aspectes, semblava que ja ens hi trobàvem, en la plenitud. A Manresa eren nombroses les entitats que treballaven de valent per la cultura. Qui més qui menys feia cultura. Molta gent treballadora, quan plegava de la feina, s'acollia en una entitat, en una biblioteca on trobava unes fonts precioses per a superar-se culturalment. Hi havia publicacions a tots els nivells i la gent s'hi interessava. Pensa que normalment a la ciutat s'editaven quatre diaris, i que tots tenien vida.

Després, el fet que a la Generalitat hi hagués una conselleria de cultura que amb plena eficàcia estimulés totes les activitats que li eren pròpies, l'augment progressiu de l'ensenyament català a les escoles i amb textos catalans erea la millor

base per al desenvolupament en aquest camp. Pensem només, en el Grup Escolar Renaixença, que era una escola realment modelica. Malgrat les excepcions de rigor, en general els sistemes d'ensenyament cada dia eren més adequats i els llibres de text, molt ben fets, pensats per la gent del país i per als alumnes del país.

Un món que no era el meu

Així doncs, per a un home com vos, que ja respirava aquell ambient cultural, la guerra i l'ocupació franquista us devien afectar profundament.

Sí, a mi el canvi de situació em va afectar molt. És clar que no em va sorprendre la duresa amb què va ésser tractada tota mena d'expressió

autòctona; m'ho temia. Jo podria dir que formava part d'aquells que algun jerarca del nuevo orden en deia los inadaptados. El meu món era un altre.

Ja de seguida, tots els qui havíem servit a l'exèrcit republicà vàrem ésser portats a un camp de concentració; a mi, em va tocar d'anar a Cervera, justament al mateix edifici de la universitat de Felip V. Allà, vaig haver-m'hi d'estar un mes, en les condicions més infames que et pugués imaginar. La primera nit, la vaig haver de passar en un magatzem de ciment; allò era realment infrahumà, i allà vaig presenciar la primera pallisa que un sergent despietat clavava a fuetades a un pobre presoner per haver comès el delictu de queixar-se en català.

No cal dir que no ens vàrem can-

Entre lliçons i l

Sr. Servet, vos ja fa molts anys que feu classes de català, francès i anglès; quants alumnes deuen haver passat per les vostres mans?

Molts, molts, no sabria pas dir-t'ho.

I de quines edats?

De totes, des de molt jovenets fins a molt grans. (I dic grans i no vells perquè aquesta paraula no m'agrada i em fa una mica d'angúnia; pel que fa als alumnes, des del moment que tenen esperit per a estudiar, senyal que no ho són, de vells, per grans que siguin).

Guardeu bons records dels vostres alumnes?

En general, sí; he tingut molt bons alumnes; alguns, excel·lents; hi he pogut sostenir converses molt profundes, molt íntimes i que no solament m'han proporcionat l'oportunitat de l'aprenentatge constant, fent les classes, sinó també aquella satisfacció del diàleg.

I creieu que els vostres alumnes n'estan contents del professor?

Jo diria que sí, que n'estan contents; la prova és allò que et deia de la pràctica de la conversa, un cop acabada la lliçó, fet que jo sempre considero útil. Una inquietud

permanent ha estat la d'ensenyar els alumnes a pensar per ells mateixos, no a pensar com jo, que consti, perquè llavors no adobariem res; no, no, el que procuro inculcar-los és que pensin per ells mateixos, amb el seu propi cap... El ramadisme ja ha fet prou estralls en aquest sentit.

Tinc entès que us delecteu molt en l'estudi dels temes lingüístics.

Oh, i tant! Aquesta és una passió, és una dèria, jo diria que és una malaltia que potser ja és congènita. Sí, realment per mi és apassionant de conèixer l'estructura d'altres llengües de les més diverses famílies i d'establir comparances entre les unes i les altres.

Així doncs, deuen tenir un bon feix de gramàtiques, oi?

Unes quantes, no gaires... Entre gramàtiques, diccionaris i altres obres de lingüística, a part les de català, en tinc de llengües romàniques, germàniques, eslaves; i d'altres... Fins i tot una gramàtica aragonesa i una altra del parlar benasquès, molt curioses, i, encara, una gramàtica grega escrita en llatí... Saber l'estructura d'una llengua determinada sovint t'incita a

La permanent fidelitat a un país

viar de roba en tot el mes, tot i que anàvem socits de porqueria. Menjàvem poc i malament i no teníem ni una gota d'aigua per a beure.

Un cop tornat a Manresa, vaig haver de sentir poru sovint allò de **habla español i habla cristiano** que et deien amb tota la poca-solta. Tenia unes ganes d'esbotzar tot allò que m'ofegava...

Malgrat tot, ja molt aviat, vaig començar a fer alguna classe de català en privat, a casa de l'interessat o bé en un racó d'una entitat, sempre a l'aguait d'una vidriera que podia obri-se; llavors calia amagar el llibre que, d'altra banda, sempre era escobertat. Pensa que, més que mai, les parets tenien orelles i fer classes de català era delictes de lesa patria.

libres

voler conèixer l'estructura general de tota la família lingüística i això, per a mi, és molt engrescador.

Heu trobat algú que comparteixi aquesta malaltia, com vos l'anomenau?

Ja costa, ja, de trobar algú amb qui poder parlar d'aquestes coses. I això que és una pura delícia de tenir-ne l'oportunitat; forçosament haig d'esmentar les converses que sostenim amb l'amic Josep Pons, que d'aquesta matèria en sap un niu; t'asseguro que són interessants de debò.

I en teniu molt sovint d'aquestes converses?

Sí, sovintegem, sovintegem. Hi ha hagut temporades en què molts dissabtes hem posat fil a l'agulla per tractar d'aquests temes, i en alguna ocasió gairebé jo diria que el telèfon s'escalfa, eh?

És que les teniu per telèfon aquestes converses?

Sí, quasi sempre. A vegades portem un ordre del dia i tot: jo sé per endavant què li hagi de dir, de què li hagi de parlar i ell també. I és clar, la cosa es va allargant, els temes s'enllacen, fins que decidim deixar-ne una mica —un bon tros— per a un altre dia.

Sort n'hi deu haver.

Que consti, de tota manera, que aquesta passió, aquesta dèria, no em deshumanitza, o almenys sempre he procurat que no em deshumanitzés. No faig com aquell filòsof francès que parlant amb un amic seu en un carrer de París, un matí d'hivern, anava descabellant les seves teories, quan, tot d'un plegat, l'amic li va dir: *Sabeu que fa un fred que pela?* I el filòsof respongué: *Sí, ja ho he llegit al diari.* De tan enderiat que estava en la seva matèria no s'havia adonat que realment feia fred. Doncs bé, fins aquí, encara no hi he arribat, eh? Ni penso arribar-hi.

La tasca a Omnim Cultural

Quina ha estat la vostra relació amb l'Omnium Cultural?

Tot va començar quan encara no era pròpiament Omnim Cultural, sino Centre d'Estudis Francesc Eixemenis. Els antecedents, caldria cercar-los en el moment en què vaig conèixer en Ramon Estrada i Carbonell, al començament de l'any 64; al cap de poc, em va fer l'honor de venir-me a veure per a oferir-me la realització d'uns curssets de català per correspondència que organitzava l'*Almanac Roviro* que editava l'HOAC. Des d'aquell moment, ell i la seva família han estat per a mi i els meus, més que uns amics, uns veritables germans.

Això de fer lliçons per correspondència m'era una novetat: jo no n'havia fet mai però li vaig dir quesi, pensant que bé podia contribuir a fer un servei. Més endavant, vam tenir ocasió de mirar si el Centre d'Estudis Francesc Eixemenis podia avalar aquests curssets; la proposta fou acceptada. I així va començar la relació amb l'entitat. Al cap d'una temporada, els amics de l'Eixemenis, em demanaven si volia col·laborar en els cursos elementals per correspondència que ells organitzaven. En un moment determinat vaig fer allora tots dos cursos, el del *Roviro* i el de l'Eixemenis.

Els cursos elementals d'aquesta entitat van donar pas als cursos de professorat, també per correspondència, que semblantment vaig continuar duent a terme. Van començar a organitzar-se els exàmens per aspirants a professors, en l'organització dels quals exàmens a Manresa vaig participar des del primer dia; fins i tot quan l'Eixemenis ja s'havia transformat en l'Omnium Cultural que ara tenim. Haig de fer constar la col·laboració ben valuosa que en aquests exàmens sempre he trobat en el company Josep Camprubí, al qual prou agraeixo com es mereix el fet de compartir aquestes tasques.

El combat per la llengua continua

I com veieu la situació actual de la llengua catalana?

Mira, si m'haig de guiar pels textos oficials, no ho acabo de veure prou clar. Ara, tot dependrà del gra de sorra que cadascú posi, de l'aportació que cadascú faci, en l'obra de redreçament de la llengua que forçosament les institucions catalanes hauran d'impulsar. Jo hi tinc confiança, en les nostres institucions, però no deixo de pensar que la problemàtica actual en aquest país, en aquest camp com en tants d'altres, és molt complexa i de feina, certament, no en faltarà. Allò que va dir Pompeu Fabra: Cal no abandonar mai ni la tasca ni l'esperança, ha estat ben vàlid tots els anys que hem passat, i d'ara endavant, ho haurà d'ésser tan o més. Pensem, això sí,

que tot el que aconseguirem ens ho haurem de guanyar nosaltres mateixos; fóra ingenu de pensar que ens ho donaran els altres; fa molts anys que sento parlar de la protecció a les llengües no oficials per part dels organismes internacionals amb la signatura de gairebé tots els països del món; tanmateix, veig que com més garanties es donen sobre el paper, més aquestes llengües són escanyades pels estats centralistes. I això em sembla que valdria la pena que ho tinguéssim en compte.

Llavors, les institucions catalanes...

Sí, un país necessita institucions pròpies per a desenvolupar-se amb certa normalitat; però, és clar, no tot depèn de les institucions, sinó dels homes que les dirigeixin. I això sí que m'angunieja una mica, perquè fins ara no he sabut veure uns caps de brot amb prou personalitat per a aconseguir tot un poble, un seny ordenador com Prat de la Riba, una figura carismàtica com Macià. Per exemple, els parlamentaris que van anar a gestionar l'Estatut m'han decebut força perquè, malgrat tots els malgrats, em sembla que podien haver aconseguit alguna cosa més en punts essencials per al nostre futur desenrotllament col·lectiu: l'estructuració territorial, l'ensenyament, la llengua mateix, el règim jurídic... He vist coses que m'haurien indignat si no fos que em penso que en molts aspectes ja he perdut la capacitat d'indignar-me, perquè, mira, abans ja sabíem que teníem totes les portes tancades i bufàvem per veure si s'obrien; ara ens diuen que les tenim més obertes, i tampoc no hi veiem del tot la sortida que caldria. Potser també hi ajuda que ens les hàgim d'haver amb tants pescadors d'aigües terboles i amb tanta gent que té la virtut de flotar en totes les situacions, sense cap ideal, però sí amb mentalitat tirant a totalitària.

I com us definiu políticament?

Doncs, mira, com un home del meu país, com un català integral. És clar que tinc les meves tendències, però durant quaranta anys les he deixades de banda, perquè per damunt de tot hi havia una altra cosa que era més essencial: la supervivència dels Països Catalans, com a comunitat nacional, i en aquest punt sempre he pensat que els eslògans de partit ben sovint podien destorbar més que no pas ajudar a l'esforç comú; per això m'he mantingut a marge de qualsevol grup pensant que així servia millor el país. No vull pas dir que els partits no siguin necessaris, sempre, però, que no oblidin que abans que els seus interessos hi ha els interessos de Catalunya.

Mots finals

El personatge, ell mateix, posa el colofó a la conversa:

Els maltractaments dels destí m'han imposat moltes renúncies. Per això estimo tant tots els qui, d'una manera o altra, m'han allargat la mà de l'amistat, una amistat que valoro molt, i a la qual, gràcies a ells, encara no he hagut de renunciar.

Text: Joaquim Aloy i Bosch
Fotos: Conxita Parcerisas

L'esperanto, una autèntica descoberta

Va ser pels anys 40 quan es va escaure l'avinentsa de poder estudiar allò que per mi havia estat un veritable descobriment: l'esperanto.

A Manresa hi havia hagut l'entitat esperantista *Bela Espero*, dedicada a fomentar la llengua auxiliar internacional. Poc abans d'esclatar la guerra, la nostra ciutat va ésser la seu del darrer congrés de *Kataluna Esperantista Federació*; les sessions de treball es feien al *Renaixença*; vaig tenir ocasió d'assistir-hi i jo, que ja havia llegit alguna cosa sobre l'esperanto, vaig quedar meravellat sentint parlar aquesta llengua.

Jo llavors tenia 15 anys. I és clar, després va venir la guerra, la postguerra i devia ser per allà els anys 44 o 45 que va tornar de l'exili en Modest Tuset i Canet, antic dirigent de *Bela Espero*. En Tuset va venir al Centre Excursionista i, poques setmanes, em va fer un curs d'esperanto. Vam establir una amistat molt íntima, que ha perdurat i perdura tot i que ara ens veiem ben poc.

I el 1947 assolíem la fundació de *Lingua Club*; érem un grup reduït de companys ben avinguts: a més d'en Tuset i de jo mateix, hi havia en Josep Balaguer, el veterà esperantista Àngel Llobet, l'Eudald Serra, etc. etc. L'objectiu fonamental de *Lingua Club* era la pràctica d'idiomes, amb el consegüent intercanvi d'idees i de publicacions de tota mena amb gent d'altres països.

Per a mi, l'esperanto em va ésser un vehicle de cultura extraordinari i va representar obrir una

finestra al món en un temps en què vivíem pràcticament reclosos dins d'una vitrina. Només et diré que la zona fronterera començava a Puig-reig, o sigui que per entrar-hi, en aquesta zona, havies de tenir un salconduit especial.

Jo tenia corresponsals en francès, en anglès i sobretot en esperanto. I em vaig trobar amb gent molt valuosa d'ideologies i creences ben diverses. Havies de comptar que aquella correspondència passava per la censura. De tota manera, de tant en tant s'esmunyien coses, com aquella carta en què un israelià de Jerusalem em deia: *Obeint les consignes de l'alt comandament jueu, em veig obligat a suspendre tota relació amb l'exterior per dedicar-me únicament i exclusivament a la lluita contra l'invasor britànic. Desitjo que continueu bé i desitjo també per a la vostra Catalunya l'anhelada independència.* Em va fer molta gràcia que un jueu de Palestina conegués tan bé Catalunya i el problema català, sense que jo l'hi hagués explicat, perquè tot just havia tingut temps d'enviar-li dues cartes.

A través dels contactes amb tots aquells corresponsals, l'adonaves de la manera de pensar de tanta gent... Aquest contacte ens va ser molt profitós, molt sa, molt higiènic. I la correspondència que rebíem ens la llegíem mútuament, ens la deixàvem, hi havia una inquietud, un entusiasme, una fe que realment feia que a *Lingua Club*, ens hi trobéssim molt bé: l'ambient era extraordinari.

